

משפחות מיוחדות בישראל

נתונים נבחרים ליום המשפחה 2010
ארגון קשר- הבית של המשפחות המיוחדות

הבית של המשפחות המיוחדות

אודות ארגון "קשר"

"קשר" הוא ארגון ארצי המעניק שירותי מידע, תמיכה, ייעוץ והעצמה להורים ולמשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים ולאנשי מקצוע בתחום, והארגון המרכזי הפועל לקידום מעמדם של ההורים והמשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים בכל הלקויות, בכל הגילאים ובכל תחומי החיים.

ייחודו של ארגון "קשר" מול שלל ארגוני הנכים, בהתמקדותו במעגלים המקיפים את הילד: הוריו ומשפחתו, כדי לחזק יחידה זו, שתוכל למלא בהצלחה את משימת חייה, גידול ילדם עם הצרכים המיוחדים.

בארגון פועלות יחידות ארציות וסניפים אזוריים. יחידת מידע, שעוסקת בהפצת מידע עדכני ומקיף להורים ככלי להעצמה. יחידת הכשרה, שמכשירה ומדריכה הורים למשימת ההורות המיוחדת, ואנשי מקצוע לעבודה בשותפות עם הורים אלה. יחידת תוכן ושינוי חברתי, שמטרתה להביא לשינוי חברתי במיקומה של המשפחה, לשיפור זכויות, לתקציבים ולחקיקה למען המשפחה המיוחדת, ויחידת קשרי לקוחות ושותפים, האמונה על בניית קשר רציף ואינטראקטיבי עם ההורים לצורך העברת מידע, מתן שירותים וגיבוש קבוצת כוח חברתית. סניפי "קשר" ממוקמים בירושלים, תל אביב, חיפה ובאר שבע ונותנים מענה אזורי, תוך יצירת כיסוי ארצי.

בארגון צוות מקצועי, מתנדבים וסטודנטים, הנותנים מענה מגוון ומותאם בעברית, ערבית, אנגלית ורוסית, לאלפי משפחות בשנה.

כל אלה מקדמים את חזונו של הארגון ברמה המקומית והלאומית, לפעול למען חברה המבטיחה כי למשפחות להן ילדים עם צרכים מיוחדים יינתנו התנאים הדרושים בכדי לגדל את ילדם בכבוד ובזכות, מתוך מקום של עוצמה ומעורבות, שתספק לילדים את ההזדמנות לחיים מלאים בכל התחומים: חינוך, בריאות, תעסוקה וחברה.

היסטוריה והישגים

"קשר" הוקם בשנת 1993 בירושלים כעמותה ללא כוונת רווח. בשנת 1999 זכה "קשר" לפרס ראש הממשלה "מגן הילד" על תרומה מיוחדת לקידום רווחת הילד בישראל, בשנת 2003 לפרס זוסמן-ג'וינט למצוינות בתחום השירותים החברתיים, ובשנת 2008 לאות החסד מטעם קרן טראמפ. בשנת 2000 פרסם מכון ברוקדייל למחקר יישומי של הג'וינט דו"ח מחקר על למידה מהצלחת מודל העבודה של "קשר".

שירותי "קשר"

- קו פתוח ארצי 1-700-501-601 למידע וייעוץ בשפה בעברית וערבית.
- קו פתוח לעולים 1-800-301-830 למידע וייעוץ בשפה ברוסית, אנגלית ועברית. אתר אינטרנט- "מקום מיוחד"- הכולל חדשות, מומחים ופורומים: www.makom-m.cet.ac.il.
- חוברת קשרים-2009 חוברת זכויות, ארגונים ושירותים לילדים עם צרכים מיוחדים.
- הצטרפות למשפחות "קשר": אפשרות לקשר אינטראקטיבי המאפשר עדכון הדדי בתחום הנכויות באמצעות הודעות SMS לטלפונים הניידים או שליחת דוא"ל.
- הרצאות, סדנאות, ימי עיון והכשרות להורים ואנשי מקצוע בנושא זכויות, שותפות והתמודדות המשפחות.
- פרויקטים להעצמת הורים ומשפחות: חממת יזמות להורים, תוכניות להעצמה כלכלית, הקמת קבוצות הורים פעילים ועוד.

שותפים לעשייה

חברי הוועד המנהל: יו"ר- דנה עזריאלי, אילנה בלבן, יוסי בן שלום, בני ברץ, אורי גור אריה, אלי מזרח, ד"ר ליאורה פינדלר, שירה רודרמן, נדים שיבאן, הרב שי פירון.

ארגון "קשר" פועל תוך קידום שותפויות למען משפחות לילדים עם צרכים מיוחדים ובשיתוף פעולה הדוק עם גורמים רבים בקהילה ובכללם: משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הקליטה, משרד הבריאות, עיריית ירושלים, עיריית חיפה, עיריית תל-אביב, עיריית באר שבע, ביטוח לאומי הקרן לפיתוח שירותים לנכים, קרן שלם, מט"ח, אשלים, אשל, קרן סבה, קרן בלק-אנד וייט, קרן ויינברג, קרן אבישר, קרן נפתלי, קרן טראמפ, קרן רודרמן, קרן ירושלים, קרן רש"י, קרן יד הנדיב, קרן ברכה, תוכנית פראדלר מיסודה של קרן פראט, עמותת יחדיו, מרכז כוכב, מתן, קבוצת עזריאלי, בנק הפועלים, קבוצת פדרמן, קבוצת פישמן, חברת יוניסל, מיקרוסופט ישראל, עו"ד גדעון פישר ושות', טבע, הבנק הבינלאומי, מטלכס, טתא ניירות ערך, אביק, חברת רד בינת.

רחוב יד חרוצים 4 ירושלים

טלפון- 02-6236116 פקס- 02-6246390

טלפון ארצי- 1-700-501-601

קו פתוח בשפה הרוסית: 1-800-30-18-30

דוא"ל: info@mrkesh.org.il

אתר: www.mrkesh.org.il

משפחות מיוחדות בישראל

נתונים נבחרים ליום המשפחה 2010

תחקיר ואיסוף נתונים:

עפרי גרשונוביץ

מאיה הורדיציאנו

אביעד פפרברג

רמי ברק

עריכה: לימור רובין

ילדים עם צרכים מיוחדים

נתונים כלליים

- בישראל חיים כיום כ- 310,000 ילדים עם צרכים מיוחדים המהווים 12.8% מכלל הילדים בישראל. כשני שלישים מהם, 208,000, הם בעלי נכויות או מוגבלות המוגדרת ככזו המשפיעה על תפקודם היומיומי.
- אחוז הילדים היהודים עם צרכים מיוחדים בקרב האוכלוסיה היהודית מגיע ל- 7.6 לעומתו אחוז הילדים הערבים עם צרכים מיוחדים בקרב האוכלוסיה הערבית מגיע ל- 8.3% ואחוז הילדים עם צרכים מיוחדים בקרב האוכלוסיה הבדווית מגיע ל-9.1.

מערכת הבריאות

- בשנת 2009 טופלו כ- 22,000 ילדים בגילאי 6-0 במכונים להתפתחות הילד בריפוי בעיסוק, 17,634 טופלו ע"י קלינאית תקשורת ו- 13,963 טופלו בפיזיותרפיה.
- בשנת 2008 הוגשו כ- 1,771 בקשות למכשירי שיקום לילדים ללשכות הבריאות של משרד הבריאות. בעיקר הוגשו בקשות לכסאות גלגלים ומערכות ישיבה.
- רוב הבקשות למכשירי שיקום ממשרד הבריאות היו עבור ילדים בגילאי 3-12, ובעיקר באזורים באר שבע, ירושלים ועכו.
- בשנת 2008 הוגשו 1,728 בקשות למכשירי שמיעה וראייה עבור ילדים.
- בשנים 1998-2008 חלה עליה במספר התיקים של ילדים שעניינם נדון בוועדות פסיכיאטריות מחוזיות לילדים ונוער מ- 366 תיקים בשנת 1998 ל- 769 תיקים ב-2008.
- 788 ילדים עד גיל 17 התקבלו במהלך 2008 לאשפוז פסיכיאטרי. 56.3% מהם בנים ו 43.7% בנות.
- 28% מהאשפוזים של ילדים בבתי חולים פסיכיאטריים, בשנת 2008 נעשו בכפיה. 42.3% מהאשפוזים של ילדים היו חוזרים.
- תקופת האשפוז של ילדים ובני נוער בבתי החולים הפסיכיאטריים, נמשכה בד"כ בין 31-180 יום. סוג האבחנה השכיח ביותר היה הפרעות של גיל הילדות (כ-33%).
- בשנת 2008 שיעור הנולדים עם תסמונת דאון עמד על 0.8 לאלף לידות. שיעור

הנולדים עם תסמונת זן, גבוה בקרב ערבים במעט מזה שבקרב היהודים (1.2 לעומת 0.7 לאלף לידות).
• 10% מקרב הילדים הבדואים מקבל שירותים פרה-רפואיים, לעומת 39% בקרב האוכלוסייה היהודית.

מערכת החינוך

• בשנת הלימודים תש"ע כ-145,000 תלמידים זכאים לשירותי חינוך מיוחד, מתוכם כ-62,000 תלמידים לומדים במסגרות של החינוך המיוחד, וכ-83,000 משולבים במסגרות חינוך רגילות.
• מתוך כלל הילדים בעלי צרכים מיוחדים בגיל הגן, ל 34.7% עיכוב התפתחותי ול 19.8% עיכוב שפתי.
• בקרב תלמידי היסודי והעל יסודי, 59.4% מוגדרים כבעלי לקויות למידה ו 10% כבעלי הפרעות התנהגות.
• כ-7% מבין התלמידים במערכת החינוך זכאים לסל שילוב. 5.2% מהתלמידים הלא יהודים ו 7.5% מבין התלמידים היהודים.
• חלקם של תלמידים יוצאי בריה"מ לשעבר בחינוך המיוחד מכלל הילדים ממוצא זה גדול פי 1.5 מחלקם של תלמידים יהודים בחינוך המיוחד באוכלוסיית הילדים היהודים, 12.5% לעומת 7.6%.
• חלקם של תלמידים יוצאי אתיופיה בחינוך המיוחד גדול פי 3 מחלקם באוכלוסייה היהודית, 4.4% לעומת 1.6%. כך גם חלקם במוסדות החינוך המיוחד, 14.7% לעומת 5.4%.
• בחינוך היסודי והעל יסודי אחוז התלמידים בעלי הצרכים המיוחדים שאביהם יליד אתיופיה, מגיע ל 13.8, בקרב ילדים לאב מבריה"מ לשעבר ל 8.3% ומ ארה"ב ל 4.8%.
• במערכת החינוך לומדים 5,857 תלמידים לקויי שמיעה. 58.2% מהם משולבים בחינוך הרגיל, ו-41.8% לומדים בגנים מיוחדים, כיתות מיוחדות בבתי ספר רגילים ובבתי ספר לחרשים.
• במערכת החינוך לומדים יותר מ-3,400 ילדים עם אוטיזם. הם מהווים מעל ל 7.5% מכלל הילדים עם צרכים מיוחדים הלומדים במערכת החינוך.

• 25% מהילדים הבדווים מקבלים שירותי חינוך ייחודיים לעומת 57% במגזר היהודי.

משרד הרווחה והביטוח הלאומי

• בשנת 2008 25,554 ילדים קיבלו קצבת ילד נכה, זאת מתוך כ-208,000 ילדים עם מחלות כרוניות או נכויות הפוגעות בתפקודם היום-יומי. מבין 25,554 הילדים המקבלים קצבת ילד נכה כשליש תלויים בעזרת הזולת עד כדי תלות מוחלטת.

• בישראל פועלים כיום 67 מעונות יום שיקומיים באחריות משרד הרווחה, מתוכם 9 ממוקמים בישובים ערביים.

• מתוך כלל הילדים השוהים בפנימיות לילדים בסיכון של משרד הרווחה, נמצא כי הבעיות השכיחות ביותר הן הפרעות קשב וריכוז, נטילת תרופות פסיכיאטריות וליקויי למידה ספציפיים. בעיות אלו היו שכיחות יותר בקרב בנים מבנות.

• 2% מהילדים הבדווים נעזרים בשירותים פסיכו-סוציאליים לעומת 21% באוכלוסיה היהודית.

המשפחות המיוחדות בישראל

הקדמה

כארגון שמטרתו קידום מעמדם של ההורים והמשפחות של ילדים עם צרכים מיוחדים בישראל, נתקל ארגון "קשר" במחסור במחקרים ונתונים אודות המשפחות המיוחדות בישראל. בעוד שדו"חות ומחקרים רבים בישראל נכתבים על ילדים מתבגרים ובוגרים עם מוגבלויות, נעדרים נתונים או פרקים המוקדשים למשפחה. ארגון קשר מוביל תהליך של מחקר מקיף, שעל השותפים המרכזיים לו נמנים משרד הרווחה, המוסד לביטוח לאומי, מכון ברוקדייל, אשלים, בית אידי שפירא והאקדמיה הלאומית למדעים, במטרה לבסס מקורות מידע מעודכנים, לצורך קידום הקצאת סל שירותים למשפחות של ילדים עם צרכים מיוחדים. הדו"ח הנוכחי מתבסס על מקורות המידע הדלים הקיימים היום.

איכות חיים

- כמחצית מהמשפחות המגדלות ילדים עם צרכים מיוחדים מדווחות כי הן נאלצות להצטמצם בהוצאות בתחומי הבילוי מחוץ לבית.
- כ-50% מהמשפחות המיוחדות מדווחות על צמצום בהלבשה או הנעלה וכ-37% מדווחות על צמצום בתחבורה, ברכב ואף במזון.
- 50% מההורים דיווחו שצרכי ילדיהם גורמים להם תחושת מעמסה כבדה מדי.
- 50.6% מההורים מדווחים כי מצב היחסים ביניהם ובינם לבין בני המשפחה האחרים מושפע מאוד ממצב ילדם, וכי צרכיו המיוחדים של ילדם גורמים להם דאגות וחרדות.
- 54% מבני המשפחות מדווחים שאין מי שיכול להחליף אותם זמנית בטיפול בצרכי ילדיהם המוגבלים.
- משפחות בדויות שלהן ילד עם צרכים מיוחדים מדווחות כי הן מתקשות לקבל שירותים שונים בעיקר בשל עלותו הגבוהה של השירות (74%) וכן בשל המרחק הגדול מהבית (72%).

נתונים אלה מצביעים על הצורך בפיתוח שירותים מתאימים ע"י משרדי הממשלה עבור הילדים ומשפחותיהם במטרה להעניק למשפחות המיוחדות בישראל תנאים לאיכות חיים בתחומי הבריאות, התעסוקה החברה והחינוך.

שירותי חינוך

• במדינות מערביות רבות, בניהן מדינות ה OECD בוחרים ההורים וילדיהם את המסגרת החינוכית מתוך רצף המסגרות החינוכית האפשריות. מודל זה נקרא "בחירת ההורים". בישראל זכות זאת עדיין לא פתוחה בפני המשפחה. ועדה בראשות הגב' דליה דורנר, שופטת בית המשפט העליון בדימוס, הגישה את מסקנותיה בינואר 2009. יישום חלק ממסקנות הדו"ח מתוכנן לשנת הלימודים תשע"ג (2013-2014).

מכאן עולה הצורך לשיתוף פעולה אמיתי בין משרד החינוך להורים לילדים מיוחדים, ליישום מהיר ורציני של מסקנות הדו"ח, אותן אמצו פה אחד ארגוני ההורים לילדים עם צרכים מיוחדים בישראל.

משפחות מיוחדות ושירותי הרווחה

• בין השנים 1997-2007 עמד חלקן של המשפחות המוכרות בשירותי הרווחה עקב מחלה או נכות פיזית של אחד מילדיהם על 21.3%, 2.9% על רקע פיגור שכלי ו 5.9% על רקע מחלת נפש או הפרעות התנהגות של אחד מילדיהם.
• כ 40% מכלל ההורים לילדים המוגדרים כבעלי צרכים מיוחדים, הינם הורים לילדים עם לקויות למידה ולקויות אחרות, אשר אינם זכאים לשירות ממחלקות הרווחה העירוניות.
• דו"ח בנושא מדיניות הרווחה בישראל בראשות פרופ' יואב לביא קובע: "שירותי הרווחה ממוקדים בתוצאות המצוקה והפרעות התפקוד ואינם מכוונים די הצורך

לתפיסת המשפחה במצוקה כמכלול. קיים חוסר בולט במדיניות המכוונת לחיזוק המשפחה בישראל ברגישות תרבותית, בהיבט הבין משרדי בעבודת הממשלה, ובתיאום בין המשרדים השונים כדוגמת חינוך, בריאות, קליטה, משטרה וכו'".

- בנוגע לאגף לטיפול באדם המפגר קבע הדו"ח: "אין מערך טיפולי של קשר מלווה למשפחה ואין מערך סיוע למשפחות בשלבי חיים שונים".
- בנוגע לאגף השיקום קבע הדו"ח: "הזכאות וההקצבה ממוקדת באדם עם המוגבלות ועיקר השירות מופנה כלפיו. קיימת הכרה בצורך להתייחסות למערכת המשפחה ולראותה כחלק בלתי נפרד מהשירות, אך מגמה זו טרם התבססה וטרם הוטבעה, והיקף האוכלוסיה הניהנית מהתערבויות אלו הוא מצומצם ביותר וצרכי הרב נותרים ללא מענה."

במדינת ישראל של 2010 זכאות לשירותים ממשרד הרווחה על פי חוק ניתנת לילדים המאובחנים כסובלים מלקויות על רצף התקשורת (אוטיזם), פיגור שכלי, נכויות פיזיות, חרשים וכבדי שמיעה, עוורים, ולקויי למידה וקשיי תפקוד והסתגלות המוגדרים כבעלי תפקוד שכלי גבולי. משפחות לילדים עם לקויות למידה ולקויות אחרות אינן זכאיות לקבל שירותים ממשרד הרווחה ע"פ החוק, למרות שמשפחות אלה נמצאות תחת ההגדרה הכוללת של משפחות של ילדים עם צרכים מיוחדים. כתוצאה מכך דווקא משפחות לילדים עם צרכים מיוחדים המוגדרים כבעלי "תפקוד גבוה" ומיועדים להשתלב במערכות השונות במדינה, עלולות לחוות מצוקה ודחק ולהפוך למשפחות בסיכון. נתון זה מצביע על הצורך בפיתוח שירותים ייחודיים עבור אוכלוסייה זו. כמו כן מסקנות דו"ח לביא, מדגישות את הצורך המידי בהקצאת משאבים לשירותי טיפול ומניעה הממוקדים ביחידה המשפחתית כלקוח, ולא רק כמשאב לסיוע לפרט שבתוכה.

הורים מיוחדים ותעסוקה

- כ 25% מהילדים עם צרכים מיוחדים חיים עם שני הורים שאינם עובדים.
- מרבית ההורים שאינם מועסקים עקב מוגבלות ילדיהם, הם הורים לילדים עם נכות פיזית קשה, פיגור שכלי, ומחלות כרוניות.

מן הנתונים אנו למדים על הצורך באכיפת החוק לשוויון הזדמנויות בעבודה בגין אפליה על רקע הורות, ופיתוח שירותים המסייעים להורים לילדים עם צרכים מיוחדים להשתלב במעגל העבודה.

הורים מיוחדים ומעמד חברתי-כלכלי

- אחוז הילדים עם צרכים מיוחדים באשכולות היישובים במעמד החברתי כלכלי הנמוך מאוד והנמוך, עומד על 18.1%. לעומתו בקבוצת האשכולות של יישובים במעמד חברתי-כלכלי גבוה, אחוז הילדים עם צרכים מיוחדים עומד על 8.6%.
- רב הילדים עם הצרכים המיוחדים ביישובים במעמד חברתי-כלכלי גבוה, מוגדרים כלקויי למידה.

נתון זה מלמד על הצורך בהגברת המודעות המודעות לטיפול, הגברת הנגישות לשירותי בריאות וחינוך ומתן שירות של אבחונים בתשלום נמוך ביישובים במעמד חברתי כלכלי נמוך בישראל.

אחים מיוחדים

- קרוב ל-85% מההורים, מדווחים שמצבם הלימודי והחברתי של הילדים האחרים במשפחה מושפע מכך שיש להם אח או אחות עם צרכים מיוחדים.

נתון זה מצביע על הצורך לכלול את הטיפול המשפחתי הכולל בסל השירותים למשפחה המיוחדת כגון הדרכת הורים, וקבוצות תמיכה לאחים.

חשיבות שלמות המשפחה

• 4.9% בלבד, מההורים לילדים עם צרכים מיוחדים המוגדרים כבעלי קושי בתפקוד יומיומי מדווחים כי פנו או חשבו לפנות לסידור מוסדי של ילדם.

נתון זה מצביע על הצורך של המשפחה להשאר מאוחדת ולקבל אחריות משפחתית על גידול הילד המיוחד. זוהי הוכחה נוספת לצורך בחיזוק המשפחה ובפיתוח שירותי העצמה תמיכה וליווי למשפחות המתמודדות עם גידול ילדים עם צרכים מיוחדים בתוך המערך המשפחתי.

סיכום

מן הנתונים הנמצאים ברשותנו, אנו לומדים על הצורך בפיתוח סל שירותים עבור ההורים והמשפחות של 310,000 ילדים עם צרכים מיוחדים. על שירותים אלה להיות מותאמים לצורכי המשפחות ע"פ סוגי לקויות, מעמד חברתי כלכלי, מגדר, מוצא וזכאות לשירותי רווחה חינוך ובריאות. ביום המשפחה 2010 אנו קוראים לרשות המחוקקת והמבצעת להכיר במשפחות המיוחדות כזכאיות להעצמה בידע, בכלים ובכוחות הדרושים על מנת למלא את משימת ההורות המיוחדת, ומתוך כבוד להתמודדות היומיומית של משפחות אלה עם מציאות חייהם, מתוך הוקרה למידת הסבלנות והסובלנות, העוצמות הרגשיות, כוחות הנפש והאהבה האינסופית שהורים אלה מעניקים לילדים המיוחדים מדי יום, ומתוך ידיעה כי הורים מגויסים, מועצמים ומעורבים, הם מקור הכח והתקווה לילדים עם צרכים מיוחדים.

מקורות

1. לקט נתונים מתוך השנתון "ילדים בישראל 2009", המועצה לשלום הילד.
2. "ילדים מיוחדים בישראל 2007", בעריכת יפה ציונית וד"ר אשר בן אריה, המועצה לשלום הילד.
3. "דין וחשבון הועדה הציבורית לבחינת מערכת החינוך המיוחד בישראל" בראשות השופטת בדימוס דליה דורנר - 2009
4. "איפה ההורים? - מבט אישי ומקצועי על מעמדם של הורים לילדים עם צרכים מיוחדים", תמי קרישפין, עט השדה, פברואר 2009
5. "דין וחשבון הוועדה לבחינת מדיניות רווחת המשפחה בישראל", בראשות פרופ' יואב לביא, ספטמבר 2008
6. "ילדים עם צרכים מיוחדים באוכלוסייה הבדואית בנגב: מאפיינים, דפוסי שימוש בשירותים והשלכות הטיפול בהם על האמהות", נורית שטרנסברג, דניז נאון, ענת זיו יולי 2008
7. השנתון הסטיסטי לישראל לשנת 2008, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
8. "ישום חוק השילוב בשנת הלימודים תש"ע", יובל וורגן, הכנסת מרכז המחקר והמידע, 2009